

הגאון רבי שאול ברייש אב"ד ציריך

לא לדידי הוא צריך הלא נודע ומפורסם שמו הגדול והטוב ע"י מעשיו הכבירים וכשרונותיו העצומים, ה"ה ידידנו הגאון הגדול מוהר"ר נחום רוטשטיין שליט"א ראש ישיבת נור התורה המתנססת בתפארה בעיה"ק ירושלים. ראה ראינו איך שהצליח להעמיד מבצר גדול לתורה ולתעודה והוא גברא דמאריה סייעה, יהא אלקיו עמו ויזכה עוד רבות בשנים להרבות תורה ויראה בקרב כל ישראל.

החותם בכרכת כוח"ט
מוקירו ומכבדו
שאול ברייש
אב"ד ציריך

בדין השתל הקוכלארי

אדם שאינו שומע רק בסיוע של מכשיר איך יוצא המצוות התלויות בשמיעה

"כוכליאר" ושם בתוך הכוכליאר נמצאים כשלושים אלפי שערות קטנות שמתנענעות ע"י כח הקול, ובכל סוג של קול מתנועעות שערות אחרות, ועל ידי הנענוע של כל אחת מהשערות האלו מתעורר גירוי חשמלי הנשלח על ידי עצב השמיעה למוח המתרגם את הקול לדבר המובן. והנה אצל רוב כבדי השמיעה הבעיה היא שאותן השערות אינן פועלות כראוי וממילא אינן מעבירות את הגירויים למוח.

ובפיתוח הטכנולוגיה המציאו הרופאים כלי מיוחד שהם משתילים בתוך הכוכליאר הנ"ל והוא נקרא "שתל כוכליארי" המתחבר לכלי חיצוני שהכבד שמיעה נושא על גופו, הכלי החיצוני הזה קולט את הקולות ומתרגם אותם לגירויים חשמליים המועברים לכלי הפנימי שמעביר אותם לעצב השמיעה ומשם למוח כנ"ל, וממילא עוקפים את פעולת השערות הנ"ל כי הגירוי החשמלי נעשה ע"י הכלי הנ"ל ומועבר באופן ישיר למוח.

כ"ה ז' מנ"א תשס"ג

מנחם ציון ובונה ירושלים יראנו בנחמה בכפליים ויוסיף ימים ושנות חיים למע"כ ידידי היקר ה"ה הגאון הגדול מוהר"ר אליהו שטרנבוך שליט"א דומ"ץ הראשי דק"ק מחזיקי הדת אנטווערפן.

אהרדשה"ט בידידות והוקרה

ע"ך השאלה בילד שהוא כבד שמיעה מילדותו ולאחר כמה שנים השתילו לו כלי מיוחד אשר עזר לו הרבה ושמיעתו היא כמעט כאחד האדם, וכעת בהגיעו לגיל בר מצוה נתעוררה השאלה מה דין השמיעה בכלי זה לגבי כל המצוות התלויות בשמיעה כמו תקיעת שופר קידוש והבדלה ועוד, אם נחשב כשומע מפי אדם המדבר או דינו כשומע קול מכונה ולא אדם.

כת"ר תיאר לי במכתבו בדיוק את פעולת המכונה ואני חוזר ומעתיק את דבריו, הנה הקול המושמע נכנס לתוך אבר הנקרא

וּבּוֹדָאִי שאין לפעוט כמוני להכריע בדברים חמורים ובפרט דבר שדנו בו גדולי הדור, אבל היות ומרן החזו"א כנראה לא החליט בדבר בכך הרשות נתונה. ולפיענ"ד לחלק בזה בין שאר מצוות ובין מצות תקיעת שופר וכאשר אבאר בס"ד.

דהנה איתא בר"ה (מ) "התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא, וכן מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא". הנה בסיפא מדברת המשנה הן ממגילה והן משופר, ואילו ברישא בדין קול הברה מדברת המשנה רק משופר ולא ממגילה, אשר נראה מזה דדין של קול הברה אין חסרון זה רק לענין מצות שופר דבזה הקפידה התורה על קולו של השופר, אבל לענין מצות מגילה, ועוד, לא בעינן דווקא קולו של המדבר, ואפשר לצאת אם דבריו של המדבר הגיעו לאוזניו של השומע, יהיה באיזה קול שיהיה, ולפי"ז גם קול המועבר ע"י טלפון מהני לצאת מצות הבדלה [וכמנחת אלעזר שהזכיר המנחת שלמה] וכן מיקרופון וכן כל הני מכשירי שמיעה לגבי כל המצוות, חוץ מתקיעת שופר.

והגם דניתן לחלק דשאני קול הברה שבעצם הוא קולו של המדבר אלא שנשתנה ע"י שנתבלבל וכלשונו של הרא"ש, משא"כ כאן שנוצר קול אחר לגמרי, מ"מ מה לי שנשתנה במקצת או נשתנה כולו, ובאמת בכל הני מכשירין לא נשתנה הקול אלא שיש חסרון אחר, ויותר חמור, שאין הקול יוצא מן האדם אלא מהמכשיר, וא"כ א"א ללמוד מהא דקול

ועל תיאור הנ"ל הוסיף רו"מ שהפוסקים עד לדורנו דנו על כלי אחר שאופן פעולתו שמגביר את הקול כל כך עד שגם הכבד שמיעה יכול לשמעו, ונידונם היה כי הקול המוגבר אינו קול של בר חיובא אלא של מכונה, אמנם בנדון דידן אין קול אחר שנשמע כלל, ורק אותם גירויים הנעשים ע"י נענוע השערות נעשים כעת ע"י המכונה. עד כאן תורף דבריו.

וזה אשר עלה בידי אחר העיון בס"ד. ביררתי עם ת"ח שהוא מומחה גדול בכל הני מכשירים טכנולוגיים ואמר לי בבירור שהכל סובב על ציר אחד שהמכשיר קולט את הקולות ומוציא מתוכו אותן הקולות ממש כבולעו כך פולטו, אבל הן עתה במציאות הקולות של המכונה, אין שומעים את הקולות של האדם שדיבר אלא את הקולות של עץ ואבן.

והנה בספר מנחת שלמה סי' ט' האריך מאד בבירור שאלת המיקרופון ורם-קול, ואחרי ביאור מקיף ורחב איך פועלים מכשירים הללו, מסקנתו שאין יוצאים בשמיעה זו שום מצוה שתלוי בשמיעה, משום דדינו כשומע מן המכשיר ולא מהאדם המדבר, ברם בגליון הוסיף: לאחר שכבר נדפס מאמר זה נזדמן לי לדבר עם מרן החזו"א זצ"ל, ואמר לי שלדעתו אין זה כ"כ פשוט, ויתכן דכיון דהקול הנשמע נוצר ע"י המדבר וגם הקול נשמע מיד כדרך המדברים "אפשר" דגם זה חשיב כשומע ממש מפי המדבר או התוקע. ועל דברים אלו תמה הגרש"ז ז"ל בספרו הנ"ל ממה שאמרו בגמרא אם קול הברה שמע לא יצא, ושוב מנסה ליישב שצריכים לדברי החזו"א לומר דקול הברה גרע משום שנשמע קצת לאחר קול האדם, משא"כ בטלפון ורם קול, וסיים שהוא חידוש גדול מאד ואין אני מבין אותו.

וזק, פשוט שא"א לצאת בשומע מן "קאססעטע" [תקליט] ולא עלה על דעת אדם להסתפק בזה. והחילוק ברור, דהתם אין עוד שום קשר בין השומע והמשמיע, דהרי השמיע את דבריו לפני שבוע או חודש, ויתכן שכבר מת ועבר מן העולם, וגם אם הוא חי נחשב כמת לענין להוציא את השומע, אבל במי שמדבר וקולו הולך ישר לאוזניו של השומע, הגם שנשתנה ע"י המכשירין נחשב כדיבורו של המדבר ויוצא השומע.

ולכאורה יש לצרף עוד שיטת רבינו יונה בפ"ז מברכות [בסוגיא דאמן יתומה בדף מז]. שכתב: "ולמדנו כפי התיורין שאפילו לא נפטרו מן החיוב [כוונתו שעדיין מחוייב לצאת ולא יצא חובת מצוותו לפני זה, עיין בדבריו לפני זה ותבין] ואינן שומעין הברכה מהחזן, אם יודע איזו ברכה אומר כמאן דשמעי' ליה דמי ויוצאין ידי חובתן", [והביא השפת אמת בר"ה כז את דבריו]. והב"ב בסי' מו [בליל להזכיר את ר"י] תפס כן לדינא, שכתב שם: "וליי נראה דאפילו אם אומרים אותה בלחש כיון שהשומעין יודעים איזו ברכה הוא מברך ומכוונים לצאת בה ידי חובתם ועונין אחריה יוצאים כדאמרינן בפרק החליל שבבהכ"נ של אלכסנדריא היו מניפין בסודרין להודיע שסיים ש"צ הברכה ויענו אמן, וכיון שיכול לענות אמן אע"פ שלא שמע ה"ה דנפיק ידי חובה אותה ברכה", ע"כ. איברא מסתבר שגם לדבריהם אין זה אלא במצוות כמו ברכות ותפלות אבל לא בתק"ש שמצוותה השמיעה ולא התקיעה לבד, וגם בלה"כ המחבר עצמו כותב בסי' ריג סעי' ג דאין יוצא ידי חובתו בשמיעת הברכה אפילו יענה אמן אא"כ ששמעה מתחלתה ועד סופה, וזה בסתירה למה שכו' בב"י סי' מז.

הברה, מ"מ מסתבר שגם בזה אין חסרון, דהרי אין לנו לדון במצוות התלויות בשמיעה הני כללים השנויים בדיני נזקין או מיתה ובדין מלאכת שבת דיני כוחו וכח כוחו אי נחשב כגופו או לא, דהכא סגי מה שדיבורו של אדם יצר אנרגיה חדשה שעל ידו נוצר כח חדש שמשמיע את דבריו וקולו של האדם המדבר, [וכדבריו של החזו"א], והגם ולענין תקיעת שופר אינו יוצא דבזה אפילו אם הקול היוצא הוא ממש כאותו קול ששומעים מהשופר, מ"מ כיון שמה שמגיע לאוזניו של השומע אינו קול שופר אלא קול מדבר אחר שנשמע כמו קול השופר, אבל באמת הוא קול אחר, א"כ דינו כקול הברה, [וזה דלא כהחזו"א], אבל לענין דברים אחרים שגם קול הברה מהני, ה"ה דהני מכשירין יוצאין על ידן, דהגם שהקולות יוצאים מן המכונה, כיון שנוצר מכח האדם דהיינו מדיבורו, נחשב כקולו ממש.

ועוד אני אומר, מי עמד בסוד הבריאה לדעת איך פועל הליכת הקול, מי אומר שזה כמו חץ הנזרק, אולי כל קול מוליד קול אחר במהירות גדול עד שמגיע לאוזניו של השומע, הלוא יודעים היום שאין שום קול נאבד אלא כולם קיימים ועומדים בחלל העולם, ויתכן מאד וכל אחד מוליד קול אחר וחוזר חלילה. וא"כ אין הבדל בין הליכתו של סתם קול, ובין אותן קולות המופעלים ע"י המכשירים הטכנולוגיים.

ומצאתי עכשיו שסברא זו כבר כתובה בגליוני בהש"ס על ברכות בפ"ג מהגאון ר' יוסף אנגל ז"ל, ואם אמנם הוא בנושא אחר, אבל עכ"פ גוף הסברא כבר העלה גאון מדור הקודם.

עצמו יצא כדין הקורא ולא השמיע לאזניו, ברם בדברים שאינם נאמרים רק בעשרה גם המברך עצמו אינו יכול לברך כיון ששמיעת אנשים ששומעים ע"י מכשיר או מיקראפאן אינו כלום.

גם לחזו"א שמסתפק בהאי דינא דמיקראפאן, אם הוא עצמו מברך דינא כנ"ל שיצא וכדין קרא ולא השמיע לאזניו. גם בשומע מאחרים שמברכין ומתפללין ע"י מיקראפאן אין השומע יוצא רק מספק וצריך להשתדל לברך לעצמו. [נפסקו של המנחת אלעזר שאפשר לצאת מצות הבדלה גם ע"י טלפון, לרשו"א א"א כלל, ולחזו"א אינו יוצא רק מספק].

ולענין מצות תק"ש שהשמיעה מעכבת, א"כ לשיטת הגרש"ז א"א לקיים המצוה בשום פנים ע"י מכשיר כנ"ל, ולחזו"א כיון שהוא רק ספק יראה לשמוע מאחרים שתוקעים ומברכים, דאם הוא עצמו יתקע לא אפשר לברך כיון שהוא רק ספק.

והנני בזה ידידו דו"ש"ת באה"ר

שאול ברייש

אב"ד ציריך

ונחזור עוד לדבר בנוגע למצות תק"ש שכתבנו שאינו יוצא ומשום שזה בגדר קול הברה, והחזו"א נטה לומר שגם מצות תק"ש יוצא ע"י הני מכשירין והגרש"ז ז"ל תמה עליו מ"ש מקול הברה, ועלה בדעתי ליישב ע"פ הדברים שכתבנו לעיל דיתכן שכל סתם קול שיוצא מאדם המדבר, דרך הליכתו הוא ע"י שקול מוליד קול, וממילא אין שום חילוק בין סתם קול שיוצא מן האדם ומגיע לאדם, או שמגיע לאדם ע"י מכשיר, וקול הברה שאני וגרוע מפני שנתבלבל ונשתנה. אבל יותר מסתבר שכל קול ע"י מכשיר הוא בכלל קול הברה כיון שנשמע מהמכונה ולא מהשופר, ברם לפ"ז גם אם יתקע בעצמו אינו יוצא דהרי גם בזה אינו שומע את קול השופר ודינו כתוקע לתוך הבור שגם התוקע עצמו אינו יוצא, ולחזו"א דמספקא ליה בודאי שחייב בתקיעות אבל לא יתקע בעצמו שהרי אינו יכול לברך כיון שהוא ספק ואם אינו יוצא יהיה ברכתו ברכה לבטלה, אלא ישמע מאחרים שתוקעים ומברכים.

העולה לן לדינא, מי שמדבר ע"י מיקראפאן או מי ששומע ע"י מכונת שמיעה, לדבריו של הגרש"ז א השומע אינו יוצא והמברך

